

Навчально-методичні матеріали

Гейнц Р.М.

ДОГОВІР ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ФОРМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи
магістрантів 1-го курсу заочної форми навчання
спеціальності «Право»

Івано-Франківськ-2023

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2023 року)

Схвалено Науково-методичною радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2023 року)

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.)

Рецензенти:

Банасевич Ірина Іванівна

кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Олійник Оксана Степанівна

кандидатка юридичних наук, доцентка, заступниця директора Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Г29 Гейнц Р.М. Договір як універсальна форма правового регулювання: методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи магістрантів 1-го курсу заочної форми навчання спеціальності «Право». Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. 44 с.

Методичні вказівки містять методичні рекомендації для самостійного опрацювання тематики навчальної дисципліни, переліки завдань, які здобувачу слід виконати, питання для самоконтролю опрацьованого теоретичного матеріалу. До кожної теми наводиться перелік рекомендованої літератури, що включає навчальні посібники, наукові праці, матеріали судової практики та нормативно-правові акти, станом на 25.08.2023 р.

Методичні вказівки призначені для магістрантів, науково-педагогічних працівників.

© Гейнц Р. М., 2023

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	10
Тема 1. Істрично-правові передумови формування категорії «договір» у праві та законодавстві	10
Тема 2. Договір як основний інститут цивільного права.....	11
Тема 3. Класифікація (систематизація) договорів	12
Тема 4. Типи договорів та їх цивільно-правова характеристика	14
Тема 5. Договір у праві Європейського Союзу.....	16
Тема 6. Договір як юридичний факт	18
Тема 7. Загальна характеристика договірної зобов'язання.....	20
Тема 8. Відповідальність за порушення договірних зобов'язань	23
Тема 9. Договір у речовому праві.....	24
Тема 10. Договірне регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності.....	27
Тема 11. Договірне регулювання спадкових та корпоративних правовідносин.	29
Тема 12. Поняття та особливості господарського договору.....	31
Тема 13. Загальна характеристика міжнародних комерційних контрактів.	33
Тема 14. Договір у сімейному праві.....	35
Тема 15. Трудовий договір. Договірне регулювання природноресурсових відносин.....	38
Тема 16. Договір в адміністративному праві. Процесуальні договори.	41
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	44

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, схваленого Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 27 червня 2023 р. (протокол № 6) та введеного в дію наказом ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 03 липня 2023 р. № 417 самостійна робота здобувача освіти є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час.

Самостійна робота з дисципліни «Договір як універсальна форма правового регулювання» включає в себе роботу здобувачів з підручниками, науковими публікаціями та законодавством в межах тематики дисципліни і спрямована на набуття здатності розв'язувати задачі дослідницького характеру.

Високоєфективною самостійною роботою здобувачів можна вважати таку, котра досягла наступних результатів:

- здобувач проявляє самостійне, творче мислення, уміє користуватися понятійним апаратом, синтезувати знання з ряду тем, вільно справляється з практичними завданнями;
- здобувач уміє застосовувати основні положення та принципи для аналізу різних правових ситуацій;
- здобувач глибоко вивчив першоджерела;
- здобувач уміє здійснювати пошук необхідної літератури, її вивчати та вести записи;
- здобувач уміє працювати з інформаційними технологіями для ефективного пошуку необхідних наукових та нормативних джерел.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретичні підходи до розуміння категорії договору

Тема 1. Історико-правові передумови формування категорії «договір» у праві та законодавстві

Теорія договору у Стародавньому Римі. Система договорів Стародавнього Риму. Розвиток уявлень про сутність договору в епоху канонічного права (XI–XV ст. ст.) та епоху Відродження (XV–XVII ст. ст.).

Наукові теорії про договір у період кодифікації законодавства Німеччини та Франції (XIX ст.). Підходи до розуміння сутності договору в період удосконалення національно-правових систем країн Європи (XX – початок XXI ст. ст.). Рецепція положень римського права про договори у праві України.

Тема 2. Договір як основний інститут цивільного права

Поняття та цивільно-правова природа договору. Співвідношення понять «правочин», «угода», «домовленість» та «договір».

Полісемантичний характер терміну «договір». Договір як юридичний факт. Договір як правовідношення. Договір як документ. Договір як джерело правового регулювання цивільних правовідносин. Співвідношення договору та нормативно-правового акту.

Система принципів договірного регулювання цивільних відносин. Реалізація принципів справедливості, добросовісності та розумності в договірних зобов'язаннях. Принцип свободи договору та його складові елементи. Принцип неприпустимості зловживання правом у договірних зобов'язаннях.

Тема 3. Класифікація (систематизація) договорів

Поняття та критерії класифікації цивільно-правових договорів. Значення систематизації договорів. Дихотомічний спосіб класифікації договорів.

Багатоступенева класифікація цивільно-правових договорів.

Класифікація договорів за правовими наслідками, досягнення яких прагнуть учасники відносин (правовою метою).

Класифікація договорів залежно від сфери регулювання суспільних відносин.

Доктринальні питання систематизації договорів.

Тема 4. Типи договорів та їх цивільно-правова характеристика

Поняття, правова природа та особливості публічного договору. Споживчий договір. Договір приєднання: поняття, правова природа та особливості.

Договір на користь третьої особи.

Попередній договір. Розмежування попереднього договору та протоколу про наміри.

Непоіменовані договори. Змішаний договір.

Тема 5. Договір у праві Європейського Союзу

Правове регулювання договірних відносин у праві ЄС. Регламенти та директиви ЄС, які регулюють договірні відносини. Підходи до розуміння договору у праві ЄС.

Елементи свободи договору в праві ЄС: свобода у прийнятті рішення про укладення договору та виборі контрагента за договором; свобода визначення умов договору.

Порядок та загальні умови укладення договору у праві ЄС. Зміст договору в праві ЄС. Обов'язкові умови договору в праві ЄС. Визначення умов договору взаємними діями сторін.

Змістовий модуль 2. Загальні положення про цивільно-правовий договір

Тема 6. Договір як юридичний факт

Поняття договору як юридичного факту. Воля та волевиявлення в договорі. Зміст договору як юридичного факту. Істотні, звичайні та випадкові умови договору.

Порядок і способи укладення договору. Загальний порядок укладення договору. Умови правомірності договору. Особливості укладення окремих видів договорів.

Недійсні договори: поняття та види. Правові наслідки недійсності договору. Співвідношення понять «неукладений», «нечинний» і «недійсний» договір. Форма договору та правові наслідки її недотримання при укладенні договору.

Електронний договір: порядок укладення та підписання.

Тема 7. Загальна характеристика договірного зобов'язання

Поняття, суб'єкти та зміст договірного зобов'язання.

Участь третіх осіб у зобов'язанні. Правові форми зміни суб'єктного складу зобов'язань. Договірні способи заміни сторони у зобов'язанні. Договори з відступлення права вимоги (цесії). Договори про заміну боржника (переведення боргу).

Види забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Поняття та загальні умови виконання договірного зобов'язання. Елементи належного виконання договірного зобов'язання. Підтвердження виконання договірного зобов'язання.

Поняття та класифікація підстав припинення договірного зобов'язання.

Співвідношення понять «припинення зобов'язання», «припинення договору», «розірвання договору» і «відмова від договору». Підстави та порядок відмови від договору. Поняття, ознаки та правові наслідки розірвання договору.

Тема 8. Відповідальність за порушення договірних зобов'язань

Сутність поняття «порушення» договірною зобов'язання. Правові наслідки порушення договірною зобов'язання.

Поняття договірної відповідальності як виду цивільно-правової відповідальності. Принципи договірної відповідальності. Види договірної відповідальності.

Умови відповідальності за порушення договірних зобов'язань. Форми договірної відповідальності.

Змістовий модуль 3. Договірне регулювання окремих видів цивільних відносин

Тема 9. Договір у речовому праві

Договір як підстава набуття права власності. Момент переходу права власності за договором.

Договір про порядок володіння та користування спільним майном. Договір про виділ у натурі частки з нерухомого спільного майна. Договір про поділ нерухомого майна, що є у спільній сумісній власності.

Договір як підстава виникнення речових прав на чуже майно. Договір про встановлення сервітуту. Договір емфітевзису. Договір про встановлення суперфіцію.

Тема 10. Договірне регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності

Загальні положення про договірне регулювання відносин у сфері права інтелектуальної власності. Співвідношення понять «договори у сфері інтелектуальної власності» і «договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності».

Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності: договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; договір комерційної концесії. Інші договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Загальна характеристика видавничого договору.

Тема 11. Договірне регулювання спадкових та корпоративних правовідносин

Загальна характеристика договорів, які регулюють спадкові правовідносини: договір про зміну черговості одержання права на спадщину; договір охорони спадкового майна; договір на управління спадщиною.

Поняття, сторони та правова природа спадкового договору.

Загальна характеристика засновницького договору господарських товариств. Корпоративний договір. Договори про припинення господарських товариств

Змістовний модуль 4. Концепція цивільно-правового договору в інших галузях права

Тема 12. Поняття та особливості господарського договору

Поняття та кваліфікуючі ознаки господарського договору. Порівняльна характеристика цивільного та господарського договорів. Засади регулювання договірних відносин у сфері господарювання.

Істотні умови господарських договорів. Поняття додатків та додаткових угод у сфері господарювання.

Загальний порядок та спеціальні процедури укладення господарських договорів. Порядок та підстави зміни, розірвання та визнання недійсними господарських договорів.

Тема 13. Загальна характеристика міжнародних комерційних контрактів

Поняття та ознаки зовнішньоекономічних договорів (міжнародних комерційних контрактів). Уніфікація правового регулювання міжнародних комерційних контрактів.

Особливості правового регулювання зовнішньоекономічних договорів в Україні.

Міжнародний звичай щодо регулювання міжнародних комерційних контрактів. Колізійне регулювання міжнародних комерційних контрактів (Гаазькі принципи вибору права).

Тема 14. Договір у сімейному праві

Підходи до розуміння договору в сімейному праві України. Класифікація договірних зобов'язань в сімейному праві.

Договори, спрямовані на регулювання майнових правовідносин подружжя і фактичного подружжя. Договір про поділ майна подружжя. Шлюбний договір. Договір про надання утримання одному із подружжя. Договір про визначення правового режиму майна осіб, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах.

Договори, спрямовані на регулювання особистих немайнових і майнових правовідносин між батьками і дітьми. Договір щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим з них, хто проживає окремо від дитини. Договір про сплату аліментів на дитину. Договір про утримання повнолітніми дітьми непрацездатних батьків.

Договори, які опосередковують відносини з передання дітей до сім'ї на виховання. Договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї. Договір про патронат.

Окремі договори, які опосередковано пов'язані зі сферою сімейних відносин. Договір про організацію державної реєстрації шлюбу за 24 години. Договір сурогатного материнства. Договір про наставництво.

Тема 15. Трудовий договір. Договірне регулювання природноресурсових відносин

Договір як форма регулювання трудових відносин. Принцип рівності в договірному регулюванні трудових відносин. Поняття, форма та зміст трудового договору. Відмінності цивільно-правового договору від трудового договору.

Договірне регулювання використання природних ресурсів. Договори оренди водних об'єктів. Договори довгострокового тимчасового користування лісами. Договори у відносинах використання об'єктів тваринного світу. Договірні форми регулювання користування надрами.

Тема 16. Договір в адміністративному праві. Процесуальні договори

Поняття, ознаки та зміст адміністративного договору. Види адміністративних договорів. Укладання адміністративних договорів. Підстави визнання адміністративного договору нікчемним.

Процесуальні договори у цивільному та господарському судочинстві. Мирова угода.

Договір у кримінально-правових відносинах. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим. Угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості

Медіаційна угода: поняття та особливості правового регулювання.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА1. ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «ДОГОВІР» У ПРАВІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ

Методичні рекомендації: самостійно опрацьовуючи матеріал даної теми зверніть увагу на те, що конструкція договору належить до найвизначніших здобутків світової правової культури, уявлення про яку формувалися впродовж більш як двох тисячоліть і сягають своїми коренями періоду Стародавнього Риму.

Питання для опрацювання:

1. Теорія договору у Стародавньому Римі. Система договорів Стародавнього Риму.
2. Розвиток уявлень про сутність договору в епоху канонічного права (XI–XV ст. ст.) та епоху Відродження (XV–XVII ст. ст.).
3. Наукові теорії про договір у період кодифікації законодавства Німеччини та Франції (XIX ст.).
4. Підходи до розуміння сутності договору в період удосконалення національно-правових систем країн Європи (XX – початок XXI ст. ст.).
5. Рецепція положень римського права про договори у праві України.

Завдання:

1. Опрацюйте наукові статті:
 - Гончаренко В.О. Система договорів римського права та деякі питання її рецепції в сучасному цивільному законодавстві України. Українські наукові записки. 2005. № 3(15). С. 121-125. URL: <http://old.univer.km.ua/visnyk/810.pdf>
 - Новосад І.В. Договір за римським приватним правом і його імплементація в сучасному законодавстві. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. 2022. Випуск 37. С. 21-26. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38585/Novosad%20I.pdf?sequence=1>

Питання для самоконтролю

1. Які етапи становлення концептуальних підходів до сутності договору виокремлюють в доктрині права?
2. Яка система контрактів існувала у Стародавньому Римі?
3. Які контракти і Стародавньому Римі називалися інномінальними?
4. Якими важливими принципами доповнили римське договірне право кантоністи?
5. Дайте характеристику теорії волі Фрідріха Карл фон Савіні.
6. Розкрийте сутність теорії інтересу Рудольфа фон Ієринга.
7. Що таке плюралістична теорія розуміння договору і хто є її автором?
8. Розкрийте сутність теорії універсальності договору.

Рекомендована література

1. Ваганова І.М. Договір в римському праві та в сучасному праві України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 2. С. 47-50. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/27313/1/запоріжжя_%20Ваганова.pdf
2. Гринько С.Д. Договір як підстава виникнення зобов'язання за римським приватним правом. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С. 22-26. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/07/5.pdf>

3. Основи римського приватного права : навчально-методичний посібник / за ред. Є. О. Харитонов. Одеса: Фенікс, 2019. 296 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12646/НМП%20Основи%20римського%20права.pdf>

4. Олійник О.С. Формування категорії «договір» в римському приватному праві. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових праць. НПУ імені Василя Стефаника. С.86-96. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9039/1/921-Article%20Text-1828-1-10-20191025.pdf>

ТЕМА 2. ДОГОВІР ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми зверніть увагу на те, що терміном «договір» охоплюються такі правові явища як юридичний факт (дво- чи багатосторонній правочин), що є підставою виникнення цивільних прав і обов'язків; саме договірне зобов'язання (правовідношення), породжуване укладеним договором; документ, у якому закріплюється (фіксується) факт встановлення між сторонами зобов'язального правовідношення; є засобом індивідуального врегулювання відносин, адже роль договору при регулюванні цивільних правовідносин наближає його до нормативного акту. Договір сьогодні розглядається як правова категорія, якій притаманний багатоаспектний характер.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та цивільно-правова природа договору.
2. Система принципів договірного регулювання цивільних відносин.
3. Реалізація принципів справедливості, добросовісності та розумності в договірних зобов'язаннях.
4. Принцип свободи в договірному праві України та його складові елементи.
5. Принцип неприпустимості зловживання правом у договірних зобов'язаннях.

Завдання:

1. Скласти термінологічний словник до теми.
2. Опрацювати розділ 1.1 Цивільно-правовий договір як правовий засіб саморегулювання монографії «Оновлення договірного регулювання приватноправових відносин в Україні».
3. Виписати із чинних нормативно-правових актів норми, в яких міститься положення про заборону зловживання правом у договірних зобов'язаннях.
4. Провести порівняльну характеристику понять: «правочин», «угода», «домовленість», «договір».

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте зміст основних ознак цивільно-правового договору.
2. Проведіть розмежування правих категорій: «договір як правовідношення» та «договір як правочин».
3. Обґрунтуйте позицію щодо доцільності чи ні віднесення принципу моральності до принципів договірного права?

4. Розкрийте специфіку договору як регулятора відносин.
5. Проведіть розмежування договору і нормативного акта.

Рекомендована література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (Дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
3. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с. URL: <https://pravo.ua/wp-content/uploads/2021/01/Proekt-Koncepcii-onovlennja-Civilnogo-kodeksu-Ukraini.pdf>
4. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. Том 1. *Вступ в цивільне право*. К.: Алерта, 2012. 472 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046508/pravo/tsivilne_pravo
5. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцовой, В.В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т.2. 1022 с.
6. Оновлення договірних регулювань приватноправових відносин в Україні: монографія / за заг. ред. А.Б.Гриняка, О.О.Кота, М.Д.Пленюк. Київ. НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2020. 408 с.
7. Бірюкова А.Г. Особливості договору як джерела права в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2018. № 33. С. 90-92 URL: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc33/25.pdf>
8. Єршоміна К. С. Свобода договору та її межі в цивільному праві. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 8 (48). С. 16-18
9. Кодинець А. О., Кодинець А. А. Правова природа договору в системі цивільно-правових категорій: доктринальні традиції та сучасне розуміння. *Актуальні проблеми держави і права*. 2018. Вип. 80. С. 72-79
10. Расько Ю.О. Окремі підстави обмеження свободи договору. *Journal «Science Rise: Juridical Science»*. 2022. № 3(21). С. 22-25.
11. Подвірна О.В. Інститут договірних права: необхідність реформування та перспективи розвитку. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2018. № 2 (18). С. 1-16. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18povtpr.pdf>
12. Пономарьова Т. С. Договір як регулятор цивільних відносин. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Вип. 1. С. 152-157
13. Спасибо-Фатєєва І.В. Принцип свободи договору. Проблеми цивільного права і процесу: тези доповідей учасників науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті О.А. Пушкіна (м.Харків, 19-20 травня 2017 р.) URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/19-20_05_2017/pdf/6.pdf

ТЕМА 3. КЛАСИФІКАЦІЯ (СИСТЕМАТИЗАЦІЯ) ДОГОВОРІВ

Методичні рекомендації: самостійно опрацьовуючи матеріал даної теми слід звернути увагу на різні підходи до класифікації договорів. Одним із найпоширеніших способів класифікації цивільно-правових договорів є дихотомія - поділ на дві групи. При дихотомії обирається класифікаційний критерій у вигляді тієї чи іншої ознаки договору. До однієї групи відносяться договори, у яких ця ознака наявна, а до іншої – договори, де така ознака відсутня. За дихотомічним критерієм договори у

підручниках з цивільного права поділяються на: двосторонні – односторонні (за наявністю прав та обов'язків між сторонами); оплатні – безоплатні (за наявністю зустрічного надання); реальні – консенсуальні (за моментом укладення договору) та інші.

При вивченні даної теми здобувачу необхідно проаналізувати такі класифікаційні утворення (форми) групування договорів, як рід, тип, підтип, вид та підвид договору. Під структурою системи договорів розуміють їх поділ на групи, типи та види. Групи зобов'язань володіють найвищою мірою спільності, зумовлюють найбільш істотні відмінності у їх правовому регулюванні. Групи поділяються на типи. Тип – це певна сукупність договірних зобов'язань, яка охоплює однорідну групу суспільних відносин і виражає істотні межі відповідних відносин. Типи договорів у свою чергу поділяються на види. Підстава для групування за видами договорів – це наявність сукупності сутнісних невід'ємних ознак. Саме вони дають можливість кваліфікувати договір і визначити його приналежність до певних договірних груп.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та критерії класифікації цивільно-правових договорів. Значення систематизації договорів.
2. Дихотомічний спосіб класифікації договорів.
3. Багатоступенева класифікація цивільно-правових договорів.
4. Класифікація договорів за правовими наслідками, досягнення яких прагнуть учасники відносин (правовою метою).
5. Класифікація договорів залежно від сфери регулювання суспільних відносин.
6. Доктринальні питання систематизації договорів.

Завдання:

1. Опрацювати підрозділ 3.1. Доктринальні питання систематизації договорів монографії «Договір як універсальна форма правового регулювання».
2. Підготувати бібліографію наукових праць в яких досліджується проблематика класифікації договорів.

Питання для самоконтролю:

1. Яке значення систематизації договорів?
2. Класифікуйте договори за їх правовою метою.
3. Чи тотожними є поняття «класифікація договорів» та «класифікація договірних зобов'язань»?
4. Проаналізуйте такі класифікаційні форми групування договорів як рід, тип, підтип, вид та підвид договору.
5. Розкрити зміст понять «тип» і «вид» в багатоступеневій класифікації.

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 392 с.
3. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
4. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг ред. проф. В.А.Васильєвої; Івано-Франківськ, 2016. 399 с.

5. Тетарчук І. В. Договірне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦНЛ, 2016. 260 с.
6. Вавженчук С.Я. Сутність та способи класифікації договорів. Проблеми законності. 2019. № 4. С. 58-65.
7. Вавженчук С. До питання класифікації договорів на односторонні та взаємні, відплатні й безвідплатні. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 5-10. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/6/1.pdf>
8. Веретельник Л.К. Проблема систематизації договорів у цивільному праві. Форум права. 2011. № 1. С. 180-189

ТЕМА 4. ТИПИ ДОГОВОРІВ ТА ЇХ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Методичні рекомендації: ЦК України містить норми, які забезпечують правове регулювання окремих типів договорів щодо яких в доктрині права на сьогодні точаться дискусії щодо їх правової природи, змісту тощо. До таких договорів відносяться публічний та споживчий договори, договір приєднання, договір на користь третьої особи та інші.

Самостійно вивчаючи матеріал даної теми слід опрацювати публікації, які критично оцінюють необхідність закріплення у ЦК України конструкції публічного договору, підходи до розуміння сутності та ознак споживчого договору, наукові погляди на договір приєднання як окремий тип договору або спосіб укладення договору, підходи до розуміння конструкцій непоіменованого та змішаного договорів, їх місця в системі цивільно-правових договорів. Зверніть увагу, що публічний договір поєднує в собі публічні та приватні засади регулювання приватноправових відносин.

Згідно із ст. 634 ЦК України договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Укладаючи договір приєднання, друга сторона не може пропонувати свої умови.

В договорах на користь третьої особи боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена у договорі (ч. 1 ст. 636 ЦК України). Зверніть увагу, що в доктрині цивільного сьогодні переважає підхід відповідно до якого договір буде вважатися споживчим, якщо стороною такого договору буде фізична особа, яка придбаває товар, замовляє послугу, роботу тощо для особистих потреб.

Питання для опрацювання:

1. Поняття, правова природа та особливості публічного договору.
2. Споживчий договір.
3. Договір приєднання: поняття, правова природа та особливості.
4. Договір на користь третьої особи.
5. Попередній договір. Розмежування попереднього договору та протоколу про наміри.
6. Непоіменовані договори. Змішаний договір.

Завдання:

1. Скласти термінологічний словник до теми.
2. Опрацювати підрозділ 3.2. Типи договорів та їх цивільно-правова характеристика монографії «Договір як універсальна форма правового регулювання».
3. Опрацювати наукову статтю: Банасевич І.І. Споживчий договір: поняття та ознаки. Науковий вісник публічного і приватного права. К.: Науково-дослідний інститут публічного права. 2018. Випуск 5. Том 1. С. 76-80. http://nvppp.in.ua/vip/2018/5/tom_1/18.pdf. і розкрити позицію автора щодо ознак споживчого договору.

Питання для самоконтролю

1. Який договір є публічним?
2. Дайте характеристику «споживчого» договору.
3. Який договір є договором приєднання?
4. Назвіть спільні та відмінні риси публічного договору та договору приєднання.
5. Які особливості договору на користь третьої особи?
6. Дайте визначення попереднього і основного договорів.
7. Дайте загальну характеристику «змішаного» договору.
8. Проведіть порівняльну характеристику поіменованого і непоіменованого договорів.

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Бервено С. М. Проблеми договірної права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 392 с.
3. Вакулович Е. В. Поняття «публічний договір» і «договір приєднання»: порівняльна характеристик. Право і суспільство. 2019. № 2. С. 24-30. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f27c7e85-bbb5-49e9-ad75-6cd8f7ee150c/content>
4. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
5. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг ред. проф. В.А.Васильєвої; Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
6. Кузьмич О. Я. Договір на користь третьої особи в цивільному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук. Київ, 2010. 20 с.
7. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. /за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т.2. 1022 с.
8. Тетарчук І. В. Договірне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦНЛ, 2016.260 с.
9. Вакулович Е.В. Класифікація публічних договорів. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2019. С. 232-235. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/64.pdf
10. Добкіна К., Ключова Є. Місце попереднього договору в системі цивільно-правових правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 5. С. 8-11.
11. Лехкар О. В. Договір приєднання у цивільному праві України: автореф. дис....канд. юрид. наук. Харків. 2008. 17 с.
12. Лідовець Р. А. Змішані договори в цивільному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук. Львів, 2005. 20 с.

ТЕМА 5. ДОГОВІР У ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Методичні рекомендації: вивчення теми передбачає опрацювання основних джерел правового регулювання договірних відносин в ЄС, а саме: Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів, Принципів міжнародних комерційних договорів (УНІДРУА), Принципів європейського договірного права (PECL), Регламенту ЄС «Про право, що застосовується до договірних зобов'язань» (Рим I). Необхідним є аналіз основних актів ЄС щодо порядку укладення договорів, умов їх дійсності та вимог до форми договору в праві ЄС. Опрацьовуючи нормативні акти ЄС, зверніть увагу на положення, які на сьогодні імплементовані в українське законодавство.

Питання для опрацювання:

1. Регламенти та директиви ЄС, які регулюють договірні відносини.
2. Елементи свободи договору в праві ЄС:
 - свобода у прийнятті рішення про укладення договору та виборі контрагента за договором;
 - свобода визначення умов договору.
3. Порядок та загальні умови укладення договору у праві ЄС.
4. Зміст договору в праві ЄС. Обов'язкові умови договору в праві ЄС. Визначення умов договору взаємними діями сторін.

Завдання:

1. Підготувати таблицю нормативних актів ЄС, які регулюють договірні відносини, за датою їх прийняття.
2. Опрацювати наукову статтю: Котуха О., Чабан О. Особливості вибору права, що застосовується до договору. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 2. С. 42-47. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/8.pdf>

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні джерела правового регулювання договірних відносин у праві ЄС.
2. Дайте загальну характеристику Регламенту ЄС «Про право, що застосовується до договірних зобов'язань (Рим I)».
3. Яке значення прецедентного права для регулювання договірних відносин у ЄС?
4. Як визначається договір у праві ЄС?
5. Розкрийте принцип «свободи договору» у праві ЄС.
6. Який порядок укладення договорів за законодавством ЄС?
7. Назвіть умови дійсності договорів, укладених за правом ЄС.
8. Яка форма договорів встановлена у законодавстві ЄС?
9. Розкрийте зміст поняття договірної відповідальності в праві ЄС.
10. Назвіть підстави виникнення договірної відповідальності у ЄС.
11. Що є підставою звільнення від договірної відповідальності за правом ЄС?

Рекомендована література

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року (набуття чинності для України 01.02.1991). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text

2. Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV (дата оновлення: 15.03.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
3. Принципи європейського договірного права (PECL). URL: <https://www.lawanalytics.top/pages/pecl/>
4. Про право, що застосовується до договірних зобов'язань (Рим I): Регламент (ЄС) № 593/2008 Європейського Парламенту та Ради від 17 червня 2008 року. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32008R0593> (дата звернення: 20.08.2023)
5. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text / <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu>
6. Принципи європейського договірного права. Коментарі та рекомендації / пер. з англ. ТОВ «Асоціація експортерів і імпортерів «ЗЕД». К.: Асоціація «ЗЕД», 2013. 304 с. URL: https://www.zed.ua/images/files/PECL_short.pdf
7. Єфремова І.І., Ломакіна І.Ю. Принципи свободи договору і рівності сторін у договірному праві України та ЄС. ВІСНИК НГУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 2(54) 2022. С. 60-66. URL: <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/264404/260521>
8. Ханик-Посполітак Р.Ю. Принцип свободи договору в європейському праві. Наукові записки. Юридичні науки. 2006. Том 53. С. 128-130
9. Ватрас В.А. Особливості системи джерел приватного права Європейського Союзу. Університетські наукові записки. 2013. №1(45). С.94-100.
10. Алексеєнко І.Г. Особливості та істотні умови принципів європейського договірного права. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2015. № 6. С. 120-125. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2015/19.pdf
11. Договірне (контрактне) право в сучасному європейському праві: курс лекцій /Р.М. Достдар, О.А. Ломакіна, О.В. Минькович-Слободяник, О.О. Мазіна; за ред. Р.М. Достдар. Миколаїв: ФМП, 2021. 155с. URL: <http://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b6bd516-bd3c-4453-a628-9e3ee7569451/content>
12. Менджул М. В. Свобода договору та її межі: відповідність цивільного законодавства України європейським підходам. Науковий вісник Ужгородського Національного університету, 2022. С. 114-117. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/254534/251755>
13. Расько Ю.О. Види обмежень свободи договору за законодавством України та Європейських держав. Нове українське право, Вип. 2, 2022. С. 251-255. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/259/237>
14. Яримович У.В. Форма та порядок укладення договору в праві ЄС і в праві України: порівняльний аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право.2017. випуск 42. С.103-108. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33309/1/ФОРМА%20ТА%20ПОРЯДОК%20УКЛ%20АДЕННЯ%20ДОГОВОРУ%20В%20ПРАВІ%20ЄС.pdf>
15. Черняк О.Ю. Форма договору в контексті європеїзації цивільного законодавства України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2022. № 56. С. 117-120. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc56/25.pdf>
16. Черняк О. Ю. Форма договору в контексті європеїзації цивільного законодавства України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2022. № 56. С.117-120
17. Reinhard Zimmermann. The Significance of the Principles of European Contract Law. European Review of Private Law (ERPL), Vol. 28, No. 3, pp. 487-496. September 2020. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3796308#

ТЕМА 6. ДОГОВІР ЯК ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми зверніть увагу на те, що договір як юридичний факт є підставою виникнення договірної правовідносини. Відтак договір повинен відповідати основній ознаці юридичних фактів – здатності породжувати правові наслідки (права та обов'язки). Відповідно договір як правочин перебуває в одному рядку з односторонніми правочинами, деліктами, юридичними вчинками та іншими юридичними фактами. До ознак договору як юридичного факту відносять: по-перше, спрямованість спільних дій на досягнення певних цивільно-правових результатів, а саме на встановлення, зміна або припинення суб'єктивних цивільних прав та обов'язків однієї чи всіх сторін договору; по-друге, наявність єдиного волевиявлення двох або більше сторін, що виражає їх загальну волю. Висновок про те, що для домовленості потрібна єдність волі обох сторін, а також єдність волі і волевиявлення кожного учасника впливає з п. 4 ст. 202, п. 3 ст. 203, п. 1 ст. 215 (відсутність єдності волевиявлення сторін тягне за собою не укладення договору, а не відповідність волевиявлення учасника його внутрішній волі є підставою недійсності правочину). Більшість вчених сходяться, що способи волевиявлення можуть бути згруповані за трьома групами: 1) безпосереднє волевиявлення, яке здійснюється в усній або письмовій (електронній) формі; 2) непряме волевиявлення, в якому особа, яка бажає укласти правочин, вчиняє дії, зі змісту яких виразно видно намір укласти правочин. Такі дії зветься конклюдентними; 3) волевиявлення волі може прийняти форму мовчання.

Документом, у якому втілюється воля сторін (сторони) правочину, можуть бути й така форма її фіксації, як довіреність (ч. 3 ст. 244 ЦК країни), страхове свідоцтво (поліс, сертифікат) (абз. 2 ч. 1 ст. 982 ЦК України), ощадна книжка (ст. 1064 ЦК України), ваучер (ст. 23 Закону України «Про туризм») тощо. Вказані документи не є договорами, але, безперечно, доводять наявність між особами договірних правовідносин, адже вони видаються на виконання умов відповідного договору. Наприклад, на виконання договору доручення довіритель повинен видати повіреному довіреність (ст. 1003, ч. 1 ст. 1007 ЦК України).

Питання для опрацювання:

1. Порядок і способи укладення договору. Загальний порядок укладення договору.
2. Умови правомірності договору.
3. Особливості укладення окремих видів договорів.
4. Форма договору та правові наслідки її недотримання при укладенні договору.
5. Електронний договір: поняття, порядок укладення та підписання.

Завдання:

1. Скласти термінологічний словник до теми.
2. Провести порівняльну характеристику понять: «неукладений», «нечинний» і «недійсний» договір.
3. Провести порівняльну характеристику понять «електронний договір» та «договір, укладений в електронній формі».

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні ознаки договору як юридичного факту.
2. Як визначається зміст договору як юридичного факту?
3. Охарактеризуйте істотні, звичайні та випадкові умови договору.

4. Як співвідносяться поняття порядок та спосіб укладення договору?
5. Які Ви знаєте способи укладення договорів?
6. В якій формі може укладатися договір?
7. У чому полягає відмінність між поняттями «неукладений», «нечинний» і «недійсний» договір?
8. Який договір – правочин є нікчемним?
9. В яких випадках наслідком недійсності договору-правочину є відшкодування моральної шкоди?
10. Дайте визначення двосторонньої реституції.

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Васильєва В.В. Договір як підстава виникнення цивільно-правового зобов'язання: автореф. дис. канд. юрид. наук. Київ, 2013. 20 с.
3. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
4. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг ред. проф. В.А.Васильєвої; Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
5. Договірне право в умовах ринкової економіки: Конспект лекцій / І.В. Жилінкова, В.І. Борисова, І.В. СпасивоФатєєва та ін.; За заг. ред. І.В. Жилінкової, В.І. Борисової. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. 116 с.
http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/168/1/DOGOVIR_2008.pdf
6. Мічурін Є.О. Техніка складання договорів: Навч.-практ. посіб. Х. : Юрсвіт, 2006. 536 с.
7. Тетарчук І. В. Договірне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦНЛ, 2016. 260 с.
8. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. /за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В.В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т.2. 1022 с.
9. Бахасва А. С. Воля та волевиявлення під час укладення правочинів. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідження молодих вчених: матеріали наук.- практ. конференції (Харків, 17 травня).* 2017. С. 17-22
10. Васильєва В.В. Місце договору у системі юридичних фактів та встановлення його ознак. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Випуск 28. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. С. 88-94
11. Родоман Т. О. Оферта і акцепт як самостійні елементи в процесі укладення договору: від теорії до судової практики. *Судова апеляція. Цивільне право і цивільний процес.* 2016. № 3 (44). С. 92-100
12. Таран О. С. Пропозиція укласти багасторонній договір (цивільно-правовий аспект). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО.* 2016. Вип. 38. С. 98-100
13. Пилипенко С. Особливості правового регулювання відносин за договором, укладеним в електронній формі. *Підприємництво, господарство і право.* 2020. № 8. С. 48-53
14. Пономарьова Т. С. Деякі аспекти укладання договору з порушенням письмової форми. *Цивільне право і процес. Підприємництво, господарство і право.* 2016. № 2. С. 29-32
15. Вавженчук В. Деякі ознаки договору як юридичного факту та договору-правовідношення. *Цивільне право і процес. Підприємництво, господарство і право.* 2019. № 5. С. 6-11
16. Теремецький В.І., Гуц Н.Г. Новації у порядку укладення цивільно-правового договору. Наукові записки. Серія Право. 2022. Випуск 12. С. 176-181. URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/137/121>

ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВІРНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми зверніть увагу на те, що договір-правочин і договірне правовідношення є самостійними явищами, але тісно пов'язаними між собою. На підставі укладеного договору-правочину виникає договірне зобов'язання. Правовідношення, що виникає з договору поглинається загальним поняттям «зобов'язання». Відповідно до ч. 1 ст. 509 ЦК України зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зміст договору як правочину визначає специфіку конкретного договірного зобов'язання. Неправильно вважати договір-правочин і договір-правовідношення різними сторонами одного явища. Зазначені поняття співвідносяться як підстава та наслідок.

Динаміка договору передбачає його укладення, виконання, зміну та припинення. Зверніть увагу, що без стадії виконання договору, укладення будь-якого договору втрачає сенс. Стадія зміни договору буде присутньою у динаміці договору тільки у разі, якщо на стадії виконання сторони вносили у договір зміни. Зміна умов договору може створити додаткові або припинити існуючі права та обов'язки боржника та кредитора, перенести строк виконання, змінити спосіб виконання тощо. Право на зміну договору є логічним продовженням свободи сторін на вступ у договірні відносини. Припинення договору – це вичерпання прав та обов'язків сторін за договором, втрата договірних відносин між сторонами договору на майбутнє з будь-яких причин (залежних від волі осіб – учасників договору, інших осіб чи незалежних від їхньої волі) й у будь-який час. Фактично стадія виконання договору – це виконання договірного зобов'язання, що виникло з укладеного договору. У разі невиконання чи неналежного виконання договірного зобов'язання, що виникло із договору, останній переходить у стадію порушеного договірного права. Елементами належного виконання договірного зобов'язання є суб'єкти виконання, час і спосіб виконання, місце виконання та строк виконання договірного зобов'язання.

При вивченні даної теми необхідно звернути увагу на доктринальні підходи до співвідношення понять 1) «виконання договору» та «припинення договору»; 2) «припинення зобов'язання» та «припинення договору»; 3) «припинення договору», «розірвання договору» і «відмова від договору».

Питання для опрацювання:

1. Участь третіх осіб у зобов'язанні.
2. Договірні способи заміни сторони у зобов'язанні.
3. Договори з відступлення права вимоги (цесії).
4. Договори про заміну боржника (переведення боргу).
5. Види забезпечення виконання договірних зобов'язань.
6. Поняття та класифікація підстав припинення договірного зобов'язання.
7. Підстави та порядок відмови від договору.
8. Поняття, ознаки та правові наслідки розірвання договору.

Завдання:

1. Скласти термінологічний словник.

2. Провести порівняльну характеристику понять «припинення зобов'язання», «припинення договору», «розірвання договору» і «відмова від договору».

3. Опрацювати розділ 6 «Договірні зобов'язання із заміни сторін у сфері зобов'язанні» монографії «Оновлення договірної регулювання приватноправових відносин в Україні».

4. Скласти порівняльну таблицю цесії та переведення боргу.

5. Розв'язати практичні задачі:

1). За договором поставки Постачальник зобов'язувався передати Покупцеві товар, а Покупець оплатити його на умовах 100% попередньої оплати. Покупець оплатив товар, але у зв'язку із істотною зміною цін на ринку Постачальник відмовився поставити товар і повернув Покупцю гроші. Покупець гроші прийняв. Після цього Покупець звернувся до Постачальника з вимогою про передачу товару. Останній відмовився, мотивуючи це тим, що Покупець прийняв повернуті гроші, а отже, погодився припинити зобов'язання. *Проаналізуйте правові позиції сторін та вирішіть спір.*

2). За договором безстрокової ренти М. передав безоплатно у власність Н. автомобіль, а Н. зобов'язувався виплачувати рентні платежі у сумі 600 грн. щомісячно. Згодом автомобіль був викрадений у Н. і тому він відмовився від подальшої виплати рентних платежів. *Проаналізуйте правові позиції сторін та вирішіть спір. Хто несе ризик випадкового знищення або пошкодження майна, переданого під виплату ренти? Які підстави відмови від договору?*

3). К. у березні 2017 р. пред'явила до М. позов про визнання недійсним договору дарування та його виселення з її будинку. В позові К. вказала, що 27 січня 2017р. вона уклала договір з відповідачем про передачу йому половини належного їй будинку на умовах довічного утримання. Договір був нотаріально посвідчений, однак М не виконує взятих на себе зобов'язань по її утриманню. *Яке рішення повинен ухвалити суд? Відповідь обґрунтуйте.*

Питання для самоконтролю

1. Які форми участі третіх осіб у договірному зобов'язанні передбачені цивільним законодавством?

2. Які підстави заміни кредитора у договірному зобов'язанні передбачені цивільним законодавством?

3. Як відбувається відступлення права вимоги?

4. Яка відмінність суброгації від регресних зобов'язань?

5. В чому полягає принцип належного виконання зобов'язання?

6. Назвіть відмінність між активною та пасивною множинністю.

7. Що таке новація?

8. Дайте характеристику цесії.

9. Які підстави припинення договірної зобов'язання?

10. Які правові наслідки розірвання договору?

11. Охарактеризуйте характерні ознаки «розірвання договору».

12. Як співвідносяться поняття «припинення договору» та «припинення зобов'язання»?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 16.08.2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
3. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг ред. проф. В.А.Васильєвої; Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
4. Договірне право в умовах ринкової економіки: Конспект лекцій / І.В. Жилінкова, В.І. Борисова, І.В. СпасибоФатеева та ін.; За заг. ред. І.В. Жилінкової, В.І. Борисової. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. 116 с.
http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/168/1/DOGOVIR_2008.pdf
5. Оновлення договірного регулювання приватноправових відносин в Україні: монографія / за заг. ред. А.Б.Гриняка, О.О.Кота, М.Д.Пленюк. Київ. НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2020. 408 с.
6. Тетарчук І. В. Договірне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦНЛ, 2016. 260 с.
7. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. /за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т.2. 1022 с.
8. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 7: Загальні положення про зобов'язання та договір / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатеевої. Серія «Коментарі та аналітика». Харків: ФО-П Лисяк Л. С., 2012. 736 с
9. Андреева О. Цивільно-правова характеристика ризику неможливості виконання договірного зобов'язання: поняття та практичне значення. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 5. С. 45-48.
10. Бобошко О. О. Особливості розірвання договорів за законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 5-8
11. Голубева Н. Ю. Характеристика елементів зобов'язання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. С. 468- 474. <http://www.apdp.in.ua/v59/65.pdf>
12. Голубева Н. Ю. Вимоги до об'єкта зобов'язальних правовідносин. *Наукові праці НУ ОЮА*. С. 363 – 374. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom13/38.pdf>
13. Гончаренко В. Зміна або розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 100-107
14. Гринько Р.В. Щодо питання про виконання цивільно-правового зобов'язання. *Часопис цивілістики*. 2016. Випуск 21. С. 37-42. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8766/37-42.pdf?se>
15. Кузнецова Н.С., Коструба А.В. Проблемні аспекти моменту виникнення цивільно-правових зобов'язань за договором позики. *Закон і Бізнес*. 35 (1333). 2017. URL: http://zib.com.ua/ua/130166-problemni_as
16. Слома В. М. Види множинності осіб на стороні боржника у цивільно-правовому зобов'язанні. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2019. С. 73-76
17. Слома В. М. Елементи цивільно-правового зобов'язання. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 2 (10). С. 79-82
18. Слома В. М. Треті особи як суб'єкти цивільно-правових зобов'язань. *Право і суспільство*. 2019. № 6. С. 105-110
19. Слома В.М. Суб'єкти цивільно-правових зобов'язань. *Юридичний вісник*. 2016. 3(40). С. 113-117. URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n3_40_2016/20.pdf
20. Труфанова Ю. Підстави припинення договору: теоретико-практичні особливості. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 1 (17). С. 102-106

ТЕМА 8. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Методичні рекомендації: самостійно опрацьовуючи матеріал даної теми, зверніть увагу на те, що договірна відповідальність завжди є санкцією за порушення договірного зобов'язання. Під договірною відповідальністю розуміють відповідальність, що настає у випадках невиконання і неналежного виконання зобов'язання, що виникло з договору. За недолики проданої речі перед покупцем - фізичною особою, що відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» визнається споживачем, відповідають як її продавець, так і виготовлювач речі. Але продавець несе перед споживачем договірну відповідальність (на підставі договору купівлі-продажу), а виготовлювач — позадоговірну (на підставі Закону України «Про захист прав споживачів»). У першому випадку форми й розмір відповідальності встановлюються як законом, так і договором, а у другому - лише законом.

Відносини цивільно-правової відповідальності регулюються нормами, які закріплені у ст.ст.22 «Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди», 23 «Відшкодування моральної шкоди», у главах 51 «Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання», 82 «Відшкодування шкоди» ЦК України та іншими нормами, які знаходяться в різних розділах ЦК України.

Підставою виникнення цивільно-правової відповідальності у сфері договірних зобов'язань є вчинення правопорушення, яке полягає у протиправному порушенні суб'єктивного права кредитора в результаті невиконання (неналежного виконання) зобов'язання боржником. Умови відповідальності: 1) протиправна поведінка боржника; 2) наявність шкоди; 3) причинний зв'язок між протиправною поведінкою і шкодою; 4) вина боржника.

Питання для опрацювання:

1. Сутність поняття «порушення» договірного зобов'язання. Правові наслідки порушення договірного зобов'язання.
2. Поняття договірної відповідальності як виду цивільно-правової відповідальності. Принципи договірної відповідальності.
3. Види договірної відповідальності.
4. Умови відповідальності за порушення договірних зобов'язань.
5. Форми договірної відповідальності.

Завдання:

1. Скласти термінологічний словник до теми.
2. Описати існуючі в доктрині цивільного права підходи до цивільно-правової відповідальності.
3. Розкрити особливості відповідальності юридичних осіб за невиконання договірних зобов'язань.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення договірної відповідальності.
2. Яке порушення договору визнається істотним?
3. Розкрийте зміст поняття «порушення договірного права».
4. Назвіть умови договірної відповідальності.
5. Що є підставою договірної відповідальності?

6. Які підстави для зменшення розміру відповідальності боржника?
7. Хто із українських цивілістів досліджував договірну відповідальність?
8. Які є підстави звільнення від договірної відповідальності?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
3. Договірне право в умовах ринкової економіки: Конспект лекцій / І.В. Жилінкова, В.І. Борисова, І.В. Спасибо-Фатєєва та ін.; За заг. ред. І.В. Жилінкової, В.І. Борисової. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. 116 с. http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/168/1/DOGOVIR_2008.pdf
4. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. /за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т.2. 1022 с.
5. Тетарчук І. В. Договірне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦНЛ, 2016. 260 с.
6. Верховець А.А. Цивільно – правова відповідальність за порушення умов договору: автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2010. 18 с.
7. Гриценко Г. Субсидіарна відповідальність крізь призму множинності осіб у зобов'язанні. Юридичний вісник. 2019. № 4. С. 223-228
8. Єфремова І.І. Особливості відповідальності учасників багатосторонніх договорів. *World Development of Science and Technology: the 2nd International scientific and practical conference (Chicago, May 18-19, 2020)*. 2020. С. 127-132
9. Мартинюк Л. П. Відшкодування збитків як правовий наслідок порушення договорів за законодавством України, Німеччини та Франції. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Правознавство*. 2017. Вип. 2 (31). С. 64-75
10. Пучковський С. Про реалізацію видів забезпечення як правові наслідки порушення договірних зобов'язань. *Національний юридичний журнал: теорія та практика*. 2019. С. 105-107
11. Слома В. М. Відповідальність у зобов'язаннях з множинністю осіб: окремі цивільно-правові аспекти. *Модернізація цивільно-правової відповідальності (Матвєєвські цивілістичні читання) : матер. міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 18.10.19 р.)*. 2019. С.272-274

ТЕМА 9. ДОГОВІР У РЕЧОВОМУ ПРАВІ

Методичні рекомендації: Загальновідомий постулат цивільного права про те, що реалізація речових прав опосередковує статику, а зобов'язальних прав – динаміку цивільних відносин, не виключає взаємопов'язаності цих груп цивільних прав у цивільному обороті майна¹. За цивільним законодавством України конструкція договору використовується для набуття, переходу та припинення речових прав. Насамперед, правова конструкція договору забезпечує набуття та перехід права власності. З аналізу положень книги 3 ЦК України випливає, що конструкція договору також використовується під час реалізації права спільної власності та як підстава виникнення речових прав на чуже майно. У книзі 3 ЦК України про договір

¹ Харченко Г. Перехід речових прав за договором (каузальна та абстрактна моделі). Підприємництво, господарство і право. 2019. № 1. С.45-49. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/9.pdf>

як підставу набуття права власності йдеться у ст.334, яка визначає момент набуття права власності за договором. З огляду на те, що ризик випадкового знищення та пошкодження майна, за загальним правилом, покладається на власника, положення цієї статті мають вагомe значення для вирішення спорів з цього питання. До групи договорів про передачу майна у власність відносяться договір купівлі-продажу, поставки, дарування, контрактації сільськогосподарської продукції, постачання теплової та електричної енергії та інші.

Договір про встановлення сервітуту укладається в письмовій формі з наступною державною реєстрацією сервітуту. Предметом договору є право обмеженого користування чужим нерухомим майном та його обсяг. Об'єктом договору – нерухоме майно щодо якого встановлено сервітут.

Форма договору емфітевзису проста письмова. Предметом є право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб, об'єктом земельна ділянка, передана у користування для сільськогосподарських потреб.

На договір про встановлення суперфіцію поширюються положення ЦК України щодо загальних вимог, додержання яких є необхідним для чинності правочину, поняття договору, презумпції оплатності договору, укладення та форми договору (статті 203, 626, 638-650 ЦК країни). На суперфіцій, як різновид речового права, не поширюються положення ЦК України про зміну та розірвання договору (статті 651-654 ЦК України)².

Питання для опрацювання:

1. Договір як підстава набуття права власності.
2. Договірне регулювання відносин власників спільного майна: договір про порядок володіння та користування спільним майном; договір про виділ у натурі частки з нерухомого спільного майна; договір про поділ нерухомого майна, що є у спільній сумісній власності.
3. Договір як підстава виникнення речових прав на чуже майно: договір про встановлення сервітуту; договір емфітевзису; договір про встановлення суперфіцію.

Завдання:

1. Скласти термінологічний словник до теми.
2. Скласти проект договору про встановлення суперфіцію.
3. Опрацювати наукові праці: 1) Висіцька І. Суперфіцій: правова природа, істотні умови, форма, підстави припинення. Землевпорядний вісник. 2020. № 1. С. 35-42 URL: <https://vysitska.com/2020/02/17/суперфіцій-правова-природа-істотні-у> ; 2) Харитоновa Т.Є. До питання визначення суттєвих умов договору суперфіцію. Науковий вісник ужгородського національного університету. 2014. Серія ПРАВО. Випуск 27. Том 2. С.101-104. URL: <https://dSPACE.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7117/1/ДО%20ПИТАННЯ%20ВИЗНАЧЕННЯ%20СУТТЄВИХ%20УМОВ%20ДОГОВОРУ%20СУПЕРФІЦІЮ.pdf>;

4. Розв'язати практичні завдання:

1). Н. уклав договір підряду на будівництво будинку. Згідно з договором Н. передав будівельникам матеріали, необхідні для будівництва. Коли бригада будівельників завершувала будівництво, внаслідок короткого замикання зайнялося майно і майже весь будинок згорів. Коли Н. звернувся до бригади з вимогою відбудувати будинок, бригадир заявив, що Н. повинен відшкодувати вартість робіт і матеріалів для

² Майданик Р. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. С.762

відновлення будинку. Підставою для цих вимог було, на думку бригадира, те, що пожежа почалась не з вини працівників, а внаслідок збільшення напруги, що подавалася електростанцією. *Проаналізуйте правові позиції сторін та вирішіть спір.*

Яке рішення мав би винести суд, якщо б Н. звернувся з відповідним позовом до бригади будівельників? Чиєю власністю буде будинок, який майже завершений бригадою будівельників, за умови надання замовником половини будівельних матеріалів?

2). В. уклав з Р. договір про право користування земельною ділянкою, яка належить В., для сільськогосподарських потреб. Після укладення договору, Р. вирішив побудувати на вказаній ділянці будівлю ресторану. Заперечуючи проти такого напрямку використання його землі В. заборонив Р. вчиняти вказані дії, проте останній заявив, що власник землі за договором емфітевзису не має право втручатися в господарську діяльність користувача. *Проаналізуйте правові позиції сторін та вирішіть спір. Які права має власник земельної ділянки щодо якої укладено договір емфітевзису?*

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність договору як підстави набуття права власності.
2. З якого моменту виникає право власності на майно, набуте за договором?
3. Що є предметом договору про встановлення суперфіцію?
4. На який строк може укладатися договір емфітевзису?
5. Що є об'єктом договору про встановлення сервітуту.
6. Хто є сторонами договорів про встановлення речових прав на чуже майно?
7. Які умови є істотними у договорі про встановлення емфітевзису?
8. Розкрийте правові наслідки припинення договору про встановлення суперфіцію.
9. Розкрийте особливості договору про виділ частки з нерухомого спільного майна.
10. В якій формі укладається договір про порядок володіння та користування спільним майном?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. /за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В.В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т.2. 1022 с.
3. Майданик Р. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
4. Коротюк О. В. Зразки нотаріальних документів : навч.-практ. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2013. 472 с. URL: https://pidru4niki.com/68807/pravo/zrazki_notarialnih_dokumentiv
5. Лукасевич-Крутник І.С. Договір користування чужою земельною ділянкою для забудови. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Випуск 1. С. 123-127. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/viewFile/31/31>
6. Гудима М.М. Новий погляд на визначення моменту переходу права власності за договором. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 4. С. 188-193. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/4/34.pdf>
7. Тетарчук І. В. Договірне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦНЛ, 2016. 260 с.

ТЕМА 10. ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Методичні рекомендації: самостійно опрацювуючи матеріал теми зверніть увагу на те, що у сфері інтелектуальної власності договір виступає правовою формою опосередкування відносин із розпорядження майновими правами та/або створення об'єкта інтелектуальної власності за замовленням іншої особи (замовника). В ЦК України договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності розміщені в главі 75. В юридичній літературі продовжують існувати різні підходи до визначення їх місця в системі договірних прав. Домінуючою є позиція, відповідно до якої зазначені договори виокремлюють у самостійну групу (тип) цивільно-правових договорів поряд із договорами про передання майна у власність, передання майна в користування, виконання робіт тощо³. Зверніть увагу на те, що «договори у сфері інтелектуальної власності» і «договори, які опосередковують динаміку майнових прав інтелектуальної власності» не є тотожними поняттями. Прикладом може слугувати договір про виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, який з позиції структури ЦК України належить до договорів про виконання робіт, хоча багато хто з дослідників зараховує його до договорів у сфері інтелектуальної діяльності. Договори про управління майновими правами на колективній основі пропонується відносити до договорів про надання посередницьких послуг⁴. Критерієм виокремлення договорів, які опосередковують динаміку майнових прав інтелектуальної власності має бути спрямованість їх результату. При опрацюванні тематики договірних регулювань відносин у сфері інтелектуальної власності зверніть увагу на те, що чинне законодавство, яке регулює відносини у цій сфері в останні три роки зазнало суттєвих змін, зокрема, з 1 січня 2023 р. набув чинності новий Закон України «Про авторське право та суміжні права».

Питання для опрацювання:

1. Загальні положення про договірне регулювання відносин у сфері права інтелектуальної власності.
2. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності: договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; договір комерційної концесії.
3. Загальна характеристика видавничого договору.

Завдання:

1. Скласти термінологічний словник до теми.
2. Провести порівняльну характеристику понять «договори у сфері інтелектуальної власності» і «договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності».
3. Провести порівняльну характеристику положень законів України «Про авторське право і суміжні права» та «Про охорону прав на винаходи та корисні

³ Якубівський І.Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 298

⁴ Якубівський І.Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 306.

моделі» в частині регламентування видів договорів щодо розпорядження майновими правами.

4. Визначити договори, які слід віднести до «інших правочинів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності» (п. 5) ч. 1 ст. 1107 ЦК України).

5. Скласти проєкт ліцензійного договору.

6. Опрацювати наукову статтю: Яворська О. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності за законодавством України. Вроцлавсько-львівський юридичний збірник (Wrocławsko-Lwowskie Zeszyty Prawnicze)/ 2017. № 8. С.153-163. URL:

https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/121626/PDF/10_Avorska_O_Dogovori_sod_o_rozporadzenna_majnovimi_pravami_intelektualnoi_vlasnosti_za_zakonodavstvom_Ukraini.pdf

Питання для самоконтролю:

1. Що є предметом ліцензійного договору?
2. Які види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності закріплені в ЦК України?
3. Які правові наслідки недотримання форми договору про передання майнових прав інтелектуальної власності?
4. Що є предметом договору комерційної концесії?
5. Охарактеризуйте сторони договору комерційної концесії.
6. У чому полягає відмінність між ліцензійним договором та договором комерційної концесії?
7. Які договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, окрім зазначених у ч. 1 ст. 1107 ЦК України, можна віднести до «інших правочинів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності – п. 5) ч. 1 ст. 1107 ЦК України?
8. Розкрийте особливості видавничого договору.

Рекомендована література:

1. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX (дата оновлення 15.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n649>
2. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України 15 грудня 1993 року № 3687-XII. (дата оновлення 15.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2009. 1200 с.
5. Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та за кордоном: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 280 с.
6. Якубівський І.Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 522 с.
7. Договірні форми розпорядження майновими правами на об'єкти авторського права: монографія /кол. авторів; за наук. ред.. Мироненко Н.М.; НДІ ІВ НАПрН України. К.: Інтерсервіс, 2014. 248 с. <http://ndiiv.org.ua/Files2/dogov.%20formy.pdf>
8. Розгон В.О. Передання прав за ліцензійним договором на використання програмного забезпечення або комп'ютерних програм. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 9 С. 86-90 URL:

https://www.researchgate.net/publication/355905260_Peredanna_prav_za_licenzijnim_dogovorom_na_vikoristanna_programnogo_zabezpecenna_abo_komp'uternih_program Transfer of rights under the license agreement to use the software or computer programs

9. Якубівський І. Методологічні засади правового регулювання договірних відносин щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 3. С.59-63. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/14.pdf>

10. Розмежування ліцензійного договору і непойменованого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1271287/> (дата звернення: 15.08.2023).

11. Зеров К. Специфіка договорів авторського права в огляді законодавчих положень. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/specifika-dogovoriv-v-avtorskomu-pravi-v-ogliadi-zakonodavcix-polozen>

12. Павлова Л.А. Правова характеристика супутніх договорів у сфері інтелектуальної власності. Правова позиція. 2019. № 1 (22). С. 142-147. URL: <http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2019/1/20.pdf>

13. Постанова Верховного Суду від 13 квітня 2022 року у справі № 366/599/19 (провадження № 61-7142св21) щодо можливості укладання непоіменованих договорів у сфері авторського права. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103986053>.

ТЕМА 11. ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКОВИХ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Методичні рекомендації: Договір як універсальний засіб регулювання відносин сьогодні застосовується і у сфері спадкового права. Аналіз положень Книги шостої ЦК України свідчить, що до договорів у сфері спадкування, зокрема, належать: договір про зміну черговості одержання права на спадкування (ст. 1259 ЦК України); договір про зміну розміру частки у спадщині (ч. 2, 3 ст. 1267 ЦК України); договір про поділ спадкового майна (ст. 1278 ЦК України); договір на управління спадщиною (ст. 1285 ЦК України); договір охорони спадкового майна (ст. 1283 ЦК України). Особливе місце у Книзі шостій відведено спадковому договору. Договори у сфері спадкування складають «тип», який об'єднує однорідну групу цивільно-правових договорів, особливе місце у якій посідають договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини.

Договір займає вагомe місце й у регулюванні корпоративних відносин. До таких договорів слід віднести договори про розпорядження корпоративними правами, засновницький, корпоративний, реорганізаційний договори. Зверніть увагу: головною метою засновницького договору є регулювання діяльності засновників щодо створення господарського товариства. Договір про створення товариства може встановлювати: а) порядок заснування товариства; б) умови здійснення спільної діяльності щодо створення товариства; в) розмір статутного капіталу та частку в статутному капіталі кожного з учасників; г) строки та порядок унесення вкладів; г) інші умови.

Правове регулювання корпоративного договору здійснюється відповідно до ст. 29 Закону України «Про акціонерні товариства». Сторонами корпоративного договору можуть бути учасники товариства, які наділені правами й обов'язками.

Питання для опрацювання:

1. Загальна характеристика договорів, які регулюють спадкові правовідносини: договір про зміну черговості одержання права на спадщину; договір охорони спадкового майна; договір на управління спадщиною;
2. Поняття, сторони та правова природа спадкового договору.
3. Договірне регулювання корпоративних правовідносин: загальна характеристика засновницького договору господарських товариств; корпоративний договір; договори про припинення господарських товариств.

Завдання:

1. Підготувати бібліографічний опис наукових публікацій на тему: «Договірні форми регулювання корпоративних правовідносин».
2. Скласти термінологічний словник до теми.
3. Опрацювати розділ 7 «Договірні зобов'язання у сфері корпоративних правовідносин» і розділ 8 «Договірні зобов'язання у сфері спадкових правовідносин» монографії «Оновлення договірного регулювання приватноправових відносин в Україні».
4. Проаналізувати судову практику про визнання корпоративних договорів недійсними.
5. Скласти проєкт договору охорони спадкового майна.

Питання для самоконтролю:

1. Які відносини регулюються договором про охорону спадкового майна?
2. Хто є сторонами спадкового договору?
3. Який порядок укладення договору про зміну черговості одержання права на спадщину?
4. Охарактеризуйте сторони договору охорони спадкового майна.
5. Яка роль засновницького договору при набутті акцій акціонерного товариства?
6. Що є предметом корпоративного договору?
7. Який порядок укладення корпоративного договору?
8. Назвіть договори про припинення господарських товариств.
9. З якою метою укладається договір злиття (приєднання)?
10. Який орган управління визначає умови договору злиття (приєднання)?

Рекомендована література:

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 року. № 2465-IX. (дата оновлення: 01.01.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>
2. Про товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 року № 2275-VIII. (дата оновлення: 01.01.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
5. Дорошенко Л.М. Виконання корпоративного договору. *Нове українське право*, 2022. Випуск 4. С. 31-37. <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/318/281>
6. Зінкевич Ю.В. Договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини: дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2022. 232 с. http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/16142/Дисертація_Зінкевич.pdf?sequence=6&isAllowed=y

7. Жорнокуй Ю.М. Договори про реорганізацію юридичної особи: проблемні питання. *Проблеми цивільного права та процесу*. Харків, 2019. С. 30-33. URL: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/5.pdf
8. Кухарев О.Є. Загальна характеристика договорів у сфері спадкового права України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. Випуск 48 том 1. С. 98-101
9. Оновлення договірної регулювання приватноправових відносин в Україні: монографія / за заг. ред. А.Б.Гриняка, О.О.Кота, М.Д.Пленюк. Київ. НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2020. 408 с.
10. Сигидин М. М. Корпоративний договір: дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ. 2016. 236 с.
11. Чуєва О. Договори у спадковому праві. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 2(92). С. 77- 87. URL: <http://yurradnik.com.ua/wp-content/uploads/2017/05/СЧуєва.pdf>
12. Щербина В., Боднар Т. Договори в товаристві з обмеженою відповідальністю. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 81-87. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/15.pdf>
13. Зінкевич Ю.Є. Особливості нотаріального договору про зміну черговості одержання права на спадкування. *Часопис цивілістики*. 2021. Вип. 40. С. 35–39.
14. Гриняк А.Б. Дискусійні питання природи спадкового договору та його місця в системі цивільно-правових договорів. *Проблеми цивільного права і процесу*: тези доповідей учасників науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті О.А. Пушкіна (м.Харків, 19-20 травня 2017 р.) URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/19-20_05_2017/pdf/14.pdf
15. Деркач С. Корпоративний договір. П'ять речей, які варто знати бізнесу. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/206500_korporativniy-dogovr-pyat-rechey-pro-yak-var-to-znati-bznesu
16. Сигидин М. М. Корпоративний договір в системі цивільно-правових договорів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 33. С. 139-147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2013_33_18.
17. Сосула О. Законодавче регулювання корпоративного договору в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7 С. 56-61 URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/11.pdf>
18. Ніколенко М.О. Становлення правового регулювання корпоративних договорів в Україні. *Право та інновації*. 2019. № 2 (26). С. 41-47. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/5c10f561-75c4-4942-a38e-5e7a108737d9/content>
19. Ніколенко М.О. Господарсько-правове регулювання корпоративних договорів: автореф. дис. ... к.ю.н.12.00.04. К., 2021. 23с.

ТЕМА 12. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ

Методичні рекомендації: опрацьовуючи самостійно матеріал даної теми, зверніть увагу на те, що господарський договір є однією із ключових конструкцій, що застосовується у господарському праві. Водночас на сьогодні не припиняється наукова дискусія щодо правової природи господарського договору: одні науковці наголошують на самостійності господарського договору з огляду на його галузеву

приналежність, інші розглядають господарський договір як різновид цивільно-правового договору, оскільки ГК України не містить ані визначення поняття «договір», ані поняття господарський договір». Окрім цього, у ч. 7 ст. 179 ГК України зазначається, що господарські договори укладаються за правилами, встановленими ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених ГК України, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Загальні положення про господарські договори закріплені у главі 20 ГК України, яка налічує всього 10 статей (ст.ст. 179-188). Ці положення застосовуються, коли ГК України або іншим законом не встановлено спеціальних правил для договорів певного виду. Істотними умовами господарського договору є предмет, ціна та строк дії договору (ст. 180 ГК України).

Кваліфікуючими ознаками господарського договору є: 1) сфера господарювання як особлива сфера суспільних відносин, які регулюються договором; 2) суб'єктний склад сторін договору. В сфері господарювання принцип свободи договору діє з певними обмеженнями, встановленими положеннями гл. 20 ГК України. З цього приводу в літературі зазначається, що в господарських договірних відносинах, обтяжених публічним компонентом (державні контракти, договори, що укладаються в процесі приватизації, оренди, концесії державного майна тощо), межі дії принципу свободи договору, визначаються публічною, соціальною спрямованістю таких договорів, їх юридичною метою та об'єктом⁵.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та кваліфікуючі ознаки господарського договору. Засади регулювання договірних відносин у сфері господарювання.
2. Істотні умови господарських договорів. Поняття додатків та додаткових договорів у сфері господарювання.
3. Загальний порядок та спеціальні процедури укладення господарських договорів.
4. Порядок та підстави зміни, розірвання та визнання недійсними господарських договорів.

Завдання:

1. Розробити таблицю «Порівняльна характеристика цивільного та господарського договорів», відобразивши у ній спільні та відмінні ознаки.
2. Підготувати бібліографічний опис наукових публікацій на тему: «Правове регулювання господарських договорів».
3. Підготувати презентацію на тему: «Класифікація господарських договорів».

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть кваліфікуючі ознаки господарського договору.
2. Що є предметом господарського договору?
3. Назвіть і охарактеризуйте істотні умови господарського договору.
4. Розкрийте особливості укладання господарських договорів.
5. В якій формі укладаються господарські договори?
6. Назвіть підстави для розірвання господарських договорів.
7. Охарактеризуйте сторони господарського договору.

⁵ Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 461

Рекомендована література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. (Дата оновлення 31.03.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII. (дата оновлення 01.01.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#top>
4. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с
5. Ільченко Г. Співвідношення понять «цивільний договір» та «господарський договір». Підприємництво, господарство і право. 2017. № 2. С. 20-23
6. Мілаш В. С. Договірне право: конспект лекцій для студентів денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей університету. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 80 с.
7. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія / В. С. Мілаш; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 227 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33756496.pdf>
8. Піддубний О.Ю. До питання про розмежування цивільних і господарських договорів і його вплив на інші види договорів. Прикарпатський науковий вісник. 2020. Випуск 2 (31). С.48-51
9. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / В. М. Адам та ін.; за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.
10. Договірне регулювання приватно-правових відносин в умовах євроінтеграційних процесів в Україні: монографія / за заг. ред. академіка НАПрН України О. Д. Крупчана; наук.ред. А. Б. Гриняк. Київ: 2017. 334с.
11. Давидова І.В. До питання про особливості господарських договорів. Часопис цивілістики. Випуск 17. С. 60-63 URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8168/Chasopys%2060-63.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
12. Загрішева Н.В. Особливості укладення господарського договору у сфері трансферу технологій. Юридичний вісник. 2019. 2 (51). С. 132-137. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/40254/1/21.pdf>

ТЕМА 13. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ КОНТРАКТІВ

Методичні рекомендації: одним із основних чинників впливу на рівень розвитку економіки кожної окремої країни і світового прогресу в цілому є міжнародна економічна співпраця, складовою якої є зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання різних країн, яка вибудовується через міжнародні комерційні контракти. За своїм характером міжнародні комерційні контракти так або інакше пов'язані з правом більш ніж однієї держави.

Законодавче визначення поняття «зовнішньоекономічний договір (контракт)» міститься в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Стаття 382 Господарського кодексу України називається «Зовнішньоекономічні договори (контракти)». Найбільш розповсюдженим зовнішньоекономічним договором є договір міжнародної купівлі-продажу товарів. Правове регулювання укладання, виконання, розірвання цих договорів базується на Конвенції ООН про договори міжнародної

купівлі-продажу товарів, яка була прийнята у Відні 10-11 квітня 1980 р. (відома як Віденська Конвенція 1980 р.) та Конвенції про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів, яка була прийнята у НьюЙорку 14 липня 1974 р. З питань, які не врегульовані Віденською конвенцією застосовується національне право певної країни.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та ознаки зовнішньоекономічних договорів (міжнародних комерційних контрактів).
2. Уніфікація правового регулювання міжнародних комерційних контрактів.
3. Особливості правового регулювання зовнішньоекономічних договорів в Україні.
4. Міжнародний звичай щодо регулювання міжнародних комерційних контрактів.
5. Колізійне регулювання міжнародних комерційних контрактів (Гаазькі принципи вибору права).

Завдання:

1. Скласти термінологічний словник до теми.
2. Підготувати бібліографічний опис наукових публікацій на тему: «Уніфікація правового регулювання міжнародних комерційних контрактів».
3. Провести аналіз практики застосування Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА.
4. Розв'язати практичне завдання: Між юридичними особами України та Польщі укладений договір купівлі-продажу товарів. У процесі його виконання мало місце неналежне виконання зобов'язань обома сторонами. Українська фірма (продавець) порушила передбачені контрактом терміни поставки, здійснивши її із запізненням на 90 днів. У свою чергу польська сторона (покупець) здійснила належний за поставлений товар платіж із запізненням на 120 днів у порівнянні з терміном, зазначеним у контракті. Польська сторона звернулася в Міжнародний комерційний арбітражний суд при ГПП України з позовом до української юридичної особи про стягнення штрафу за прострочення поставки. У свою чергу українська юридична особа заявила польській стороні зустрічний позов про сплату відсотків за прострочення виконання грошового зобов'язання. Всі необхідні при подачі позову вимоги сторонами були виконані. *Розгляньте ситуацію і вирішіть справу по суті.*

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення міжнародного комерційного контракту.
2. Назвіть принципи укладання міжнародних комерційних контрактів.
3. Як співвідносяться поняття «зовнішньоекономічний договір» і «міжнародний комерційний контракт»?
4. Назвіть ознаки зовнішньоекономічного договору.
5. Дайте характеристику сторін зовнішньоекономічного договору.
6. В якій формі укладається зовнішньоекономічний договір?
7. Назвіть умови зовнішньоекономічного договору.
8. В чому полягають особливості правового регулювання укладення та виконання зовнішньоекономічних договорів?
9. Назвіть джерела правового регулювання зовнішньоекономічних договорів.
10. Розкрийте сутність колізійного регулювання міжнародних комерційних контрактів.

Рекомендована література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. (дата оновлення: 31.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року (набуття чинності для України 01.02.1991). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII. (дата оновлення: 04.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
4. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року № 2709-IV. (дата оновлення: 23.12.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
5. Принципи міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА (UNIDROIT) від 01.01.1994р. (редакція 2016 року). URL: <https://www.lawanalytics.top/pages/uni/> (дата звернення: 20.08.2023)
6. Діковська І.А. Методи уніфікації норм, що регулюють міжнародні приватні договірні зобов'язання: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 6-2. том. 2 С. 144-146. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc6-2-2/38.pdf>
7. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
8. Діковська І.А. Міжнародні комерційні контракти: колізійне та матеріально-правове регулювання: навч. посібн. Київ: Правова єдність. 2016. 322 с.
9. Тищенко Ю. Зовнішньоекономічний договір і контракт: термінологічні аспекти. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 1. С. 43-54. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2020/01\(108\)/07.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2020/01(108)/07.pdf)
10. Змикало О.І. Особливості правового регулювання електронних правочинів: міжнародний досвід. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО, 2020. Випуск 61 том 1. С. 60-65. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/15-2.pdf>
11. Новосад І.В. Теоретичні засади дослідження питань уніфікації міжнародного приватного права в умовах глобалізації. Прикарпатський юридичний вісник. 2022. Випуск 2(43). С. 133-137. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v2_2022/25.pdf
12. Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА: практика застосування окремих положень. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhнародne-pravo-investiciyi/principi-mizhнародnih-kommerciynih-dogovoriv-unidrua--praktika-zastosuvannya-okremih-polozhen.html>

ТЕМА 14. ДОГОВІР У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

Методичні рекомендації: регулювання сімейних відносин домовленістю (договором) передбачене ч. 2 ст. 7 СК України, а у ст. 9 СК України встановлене коло осіб, сімейні відносини між якими можуть регулюватися за домовленістю (договором). До їх числа не входять органи державної влади та місцевого самоврядування. Договір у сімейному праві забезпечує учасникам сімейних відносин можливість домовитися про форми та методи утримання дітей, врегулювати питання майнового і немайнового характеру.

При вивченні теми зверніть увагу на те, що в доктрині права не існує єдиного підходу щодо правової природи договорів у сімейному праві. Одні вчені вважають, що цим договорам притаманна цивільно-правова, інші – сімейно-правова природа. Існує

сьогодні й підхід, що сімейно-правові договори є самостійним різновидом цивільно-правових договорів⁶. Кваліфікуючими ознаками договорів у сімейному праві, зокрема, є: 1) особливий суб'єктний склад; 2) недопустимість погіршення майнового становища сторін договору в сімейному праві або інших осіб у частині прав і гарантій, передбачених сімейним законодавством; 3) не є самостійним правостворюючим юридичним фактом, оскільки змінює правовідносини, встановлені законом (є підставою для виникнення договірної форми).

Зверніть увагу, що предметом договорів у сімейному праві можуть бути послуги. Прикладом такого договору є договори з передачі дитини до сім'ї на виховання, договір сурогатного материнства та інші. Найбільшу категорію договорів у сімейному праві складають договори, предметом яких є майно.

Предметом договору про патронат та договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї є діяльність, пов'язана з вихованням, розвитком та утриманням дітей. Предметом договору про наставництво є надання наставником послуги з підтримки та надання допомоги, яка сприяє природньому розвитку дитини, а не безпосереднє виховання та утримання дитини.

Серед договорів в сімейному праві виділяють ті, які визначені в законі (поіменовані) і ті, які в законі не визначені, але не суперечать загальним засадам цивільного та сімейного законодавства і моральним засадам суспільства (непоіменовані). Критеріями поділу договорів в сімейному праві можуть бути: цільова спрямованість, суб'єктний склад, характер договірних відносин.

Питання для опрацювання:

1. Підходи до розуміння договору в сімейному праві України та його ознаки.
2. Класифікація договірних зобов'язань в сімейному праві.
3. Договори, спрямовані на регулювання майнових правовідносин подружжя і фактичного подружжя: договір про поділ майна подружжя; шлюбний договір; договір про надання утримання одному із подружжя; договір про визначення правового режиму майна осіб, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах.
4. Договори, спрямовані на регулювання особистих немайнових і майнових правовідносин між батьками і дітьми: договір щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим з них, хто проживає окремо від дитини; договір про сплату аліментів на дитину; договір про утримання повнолітніми дітьми непрацевдатних батьків.
5. Договори, які опосередковують відносини з передання дітей до сім'ї на виховання: договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї; договір про патронат.
6. Окремі договори, які опосередковано пов'язані зі сферою сімейних відносин: договір про організацію державної реєстрації шлюбу за 24 години; договір сурогатного материнства; договір про наставництво.

Завдання:

1. Скласти термінологічний словник до теми.
2. Скласти проект одного із договорів, що застосовується в сімейному праві.
3. Підготувати бібліографічний опис наукових публікацій на тему: «Договірне регулювання сімейних відносин».
4. Підготувати схему: «Спільні та відмінні риси цивільно-правового та сімейно-правового договору».

⁶ Розгон О. М. Договори у сімейному праві України: монографія. К.: Ін Юре, 2018. С. 12

5. Розв'язати задачі:

1). Р., який перебував із Н. у зареєстрованому шлюбі неодноразово наполягав на здобутті дружиною вищої медичної освіти, обіцяючи їй за це купити автомобіль. Через деякий час Н. погодилася з цією пропозицією, але попросила укласти шлюбний договір, передбачивши в ньому купівлю їй чоловіком авто після отримання диплома бакалавра. *Чи ґрунтується на законі вимога Н.? Чи може шлюбний договір укладатися з відкладальною умовою?*

2). Подружжя К. при розірванні шлюбу уклали між собою договір про утримання непрацевдатної дружини після розлучення. Розмір утримання сторони визначили у сумі 2 тис. грн. Через 3 місяці колишній чоловік влаштувався на високооплачувану роботу і розмір його доходів значно збільшився. На прохання його колишньої дружини збільшити суму утримання він відповів відмовою з огляду на те, що сума утримання встановлена договором і змінити її сторони вже не можуть. Колишня дружина звернулася за консультацією до юридичної компанії. *Проаналізуйте правові позиції сторін та вирішіть спір.*

Питання для самоконтролю:

1. Дайте характеристику предмета договорів у сімейному праві.
2. Які відносини регулюються шлюбним договором?
3. Які договори укладаються в сімейному праві?
4. Яка правова природа шлюбного договору?
5. Які відносини регулюються шлюбним договором?
6. Дайте визначення договору про патронат.
7. Назвіть види договорів, які можуть укладатися між подружжям.
8. У якій форм укладається договір про утримання одному з подружжя?
9. Охарактеризуйте сторони договору про патронат.
10. В якій формі укладається договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї?
11. Розкрийте особливості договору про утримання повнолітніми дітьми непрацевдатних батьків.

Рекомендована література:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. (Дата оновлення 03.08.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 року № 2342-IV. (дата оновлення: 03.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>
4. Деякі питання здійснення наставництва над дитиною: Постанова КМУ № 465 від 4 липня 2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-2017-%D0%BF#Text>
5. Розгон О. М. Договори у сімейному праві України: монографія. К.: Ін Юре, 2018. 301с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/288638128.pdf>
6. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг ред. проф. В.А.Васильєвої; Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
7. Козак О. Особливості виконання зобов'язань за договором про влаштування дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у прийомну сім'ю. Підприємництво, господарство і право. 2019. №12. С.32-36. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/12/7.pdf>
8. Коренга Ю.В. Договір сурогатного материнства в сімейному праві України: автореф. дис. ... к.ю.н. 12.00.03. Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва

9. Романюк У.В. Правова природа та зміст договору про патронат. Університетські наукові записки, 2018, № 66, С. 95-110. URL: <http://old.univer.km.ua/visnyk/1764.pdf>

10. Лешанич Л.В. Правова природа припинення договору про патронат. Часопис цивілістики. Випуск 18. С. 73-76. URL: <http://clj.nuoua.od.ua/archive/18/18.pdf>

ТЕМА 15. ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ТА ПРИРОДНОРЕСУРСОВИХ ВІДНОСИН

Методичні рекомендації: конструкція договору як засобу саморегуляції різноманітних суспільних відносин використовується й такими галузями права як трудовим, земельним, екологічним тощо незалежно від ступеня імперативності правового регулювання певного виду суспільних відносин та взаємного правового становища суб'єктів цих відносин (субординації чи автономії). Договір є тією правовою формою, яка дозволяє регулювати різноманітні суспільні відносини, що виникають між суб'єктами права. Він окреслює межі дозволеної та належної поведінки, а також наслідки недотримання сторонами його умов. Договір можна розуміти як одну з найбільш зручних форм регулювання поведінки, оскільки сторони, що перебувають у правовому полі, можуть узгоджувати будь-які умови та очікувати на отримання заздалегідь обумовленого результату.

Розвиток сучасного трудового права характеризується тенденцією розширення сфери договірної регулювання, зростання ролі актів індивідуального договірної регулювання. Йдеться про трудовий договір, письмовий договір про повну матеріальну відповідальність тощо. Правове регулювання трудового договору здійснюється Кодексом законів про працю України. За своєю сутністю трудовий договір є подібним до таких цивільно-правових договорів як договір підряду та договір про надання послуг. Водночас укладення цивільних договорів є підставою виникнення цивільних правовідносин, а трудового договору – трудових правовідносин. Предметом трудового договору є праця, тоді як предметом цивільно-правового договору є виконання стороною визначеного обсягу робіт (висновок ВС, постанова №127/21595/16-ц від 8.05.2018 р.).

Запровадження і розвиток ринкових механізмів регулювання суспільних відносин проникли й у сферу природноресурсового права, яке також перейняло договірну форму регулювання. Самостійно опрацьовуючи тему зверніть увагу на те, що об'єднувальною підставою виділення природноресурсових договорів є особливий об'єкт договорів, яким виступають природні ресурси⁷. Використання договорів для регулювання відносин використання природних ресурсів забезпечує паритетність та баланс інтересів учасників відносин. При підготовці питань, що стосуються договірної регулювання використання природних ресурсів, необхідно опрацювати матеріал розділ 3 монографії Надії Романівни Кобецької «Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики».

⁷ Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. С.156

Питання для опрацювання:

1. Договір як форма регулювання трудових відносин. Принцип рівності в договірному регулюванні трудових відносин.
2. Поняття, форма та зміст трудового договору. Відмінності цивільно-правового договору від трудового договору.
3. Договірне регулювання використання природних ресурсів: договори оренди водних об'єктів; договори довгострокового тимчасового користування лісами; договори у відносинах використання об'єктів тваринного світу; договірні форми регулювання користування надрами.

Завдання:

1. Підготувати презентацію на тему: «Порівняльна характеристика трудового та цивільно-правового договорів».
2. Скласти проект договору оренди водного об'єкту.
3. Підготувати бібліографічний опис наукових публікацій на тему: «Договірне регулювання відносин у сфері природокористування».
4. Опрацювати розділ 3 монографії Надії Романівни Кобецької «Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики».
5. Розв'язати задачі:
 - 1). С. уклав трудовий договір з адміністрацією стадіону «Спартак», за яким його бригада зобов'язалася привести до належного порядку футбольне поле. Робота тривала 10 днів. Після закінчення роботи під час розрахунку С. зажадав виплатити всім членам бригади винагороду за надурочні роботи. Адміністрація відмовилася, посилаючись на те, що хоч С. і зазначався в договорі бригадиром, однак склад і навіть прізвища членів бригади у договорі не були вказані. *Як вирішити спір між С. і адміністрацією стадіону? Яка правова природа відносин, що виникли?*
 - 2). У сільськогосподарському кооперативі в інформаційно-аналітичному підрозділі працюють два працівники: М. – начальник підрозділу, який працює за наймом і П. – програміст, що є членом цього кооперативу. Під час роботи у розмові між собою у них виникла суперечка, хто з них користується більшими правами і якою галуззю права ці права охороняються? *Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір.*
 - 3). Сім'я С. для догляду за хворою матір'ю найняла пані К. з умовою, що К. буде здійснювати догляд за хворою щоденно з 8 до 18 години, окрім неділі. Через деякий час К. зажадала від С. додаткової оплати, мотивуючи вимогу тим, що вона працює 60 годин на тиждень, а нормальна тривалість робочого тижня 40 годин. Сім'я С. відмовилася додатково оплачувати роботу К., обґрунтувавши відмову тим, що трудове законодавство не поширюється на домашніх працівників. К. звернулася до юридичної консультації. *Проаналізуйте ситуацію та підготуйте роз'яснення для К.*

Питання для самоконтролю:

1. Що є предметом трудового договору?
2. Проведіть порівняльну характеристику трудового договору і договору про надання послуг.
3. Яка правова природа трудового договору?
4. Назвіть види природноресурсових договорів.
5. Назвіть спільні і відмінні риси цивільного договору та договору оренди водних об'єктів.

6. Які договори використовуються для регулювання відносин користування надрами?

7. Охарактеризуйте сторони договору оренди водних ресурсів.

8. Які договори укладаються для регулювання відносин тимчасового користування лісами?

Рекомендована література

1. Водний кодекс України від 06 червня 1995 р. № 213/95-ВР. (дата оновлення: 03.09.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. (дата оновлення: 30.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

3. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР (дата оновлення: 28.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII. (дата оновлення: 23.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>

5. Про аквакультуру: Закон України від 18 вересня 2023 р. № 5293-VI. (дата оновлення: 28.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17#Text>

6. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1478-III. (дата оновлення: 10.03.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>

7. Про рибне господарство, промислове ри балъство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08 липня 2011р. № 3677-VI. (дата оновлення: 01.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17#Text>

8. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14 вересня 1999 р. № 1039-XIV. (дата оновлення: 15.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14#Text>

9. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

10. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг ред. проф. В.А.Васильєвої; Івано-Франківськ, 2016. 399 с.

11. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.

12. Справа № 127/21595/16-ц: Постанова ВС №127/21595/16-ц від 8 травня 2018 р., <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-novosti-zakonodatelstva-1-vs-nazval-klyuchevoe-otlichie-trudovogo-dogovora-ot-grazhdansko-pravovogo>

13. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с

14. Гетьманцева Н., Процьків Н. Правова природа трудового та цивільного договорів. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 8. С. 100-106. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/498/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE%2C%20%D0%B3%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

15. Чим відрізняється трудовий договір від цивільно-правового: Держпраці. https://jurliga.ligazakon.net/news/206170_chim-vdrznyiatsya-trudoviy-dogovr-vd-tsvilno-pravovogo-derzhprats (дата доступу: 10.08.2023).

ТЕМА 16. ДОГОВІР В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОГОВОРИ

Методичні рекомендації: конструкція договору сьогодні використовується не тільки у сфері приватного права, а й у таких галузях публічного права як адміністративне та кримінальне. Самостійно опрацюючи тему зверніть увагу на те, що у цих галузях спостерігається підхід до напрацювання власних концепцій договірної теорії. Особливістю договору у публічній сфері є його здатність впорядковувати відносини всередині складних систем, тобто таких, де одна система є учасником другої, а також між рівноправними системами⁸.

Визначення адміністративного договору міститься у п.16) ч.1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства. При опрацюванні тематики адміністративного договору зверніть увагу на те, що його ознаки виокремлюються із легальної дефініції. Характерною ознакою адміністративного договору є те, що хоча б одним із його учасників обов'язково є суб'єкт владних повноважень. Адміністративний договір може мати форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону: а) для розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень; б) для делегування публічно-владних управлінських функцій; в) для перерозподілу або об'єднання бюджетних коштів у випадках, визначених законом; г) замість видання індивідуального акта; г) для врегулювання питань надання адміністративних послуг.

Нормами цивільного і господарського судочинства передбачена можливість застосування мирової угоди, яка укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін (ч. 1 ст. 207 ЦПК України, ч. 1 ст. 192 ГПК України).

Сьогодні у кримінальному судочинстві застосовується альтернативний спосіб вирішення кримінально-правових конфліктів на підставі угод, тобто шляхом домовленостей між підозрюваним чи обвинуваченим і прокурором або потерпілим. Цей інститут кримінального процесуального права спрямований на виконання Рекомендації № 6R(87)18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя». Елементи диспозитивності у кримінальному процесі України регламентовано у положеннях глави 35 Кримінальне провадження на підставі угод Кримінального процесуального кодексу України, де у ст. 468 визначено види таких угод. Зверніть увагу, що КПК України оперує поняттям «угода», а не «договір».

Позасудовою процедурою врегулювання конфлікту (спору) сьогодні є медіаційна угода - письмова угода учасників правовідносин про спосіб врегулювання всіх або певних конфліктів (спорів), які виникли або можуть виникнути між ними, шляхом проведення медіації. Медіаційна угода може укладатися у формі медіаційного застереження в договорі або у формі окремої угоди (п.3) ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію»).

⁸ Оновлення договірного регулювання приватноправових відносин в Україні: монографія /за заг. ред. А.Б.Гриняка, О.О.Кота, М.Д.Пленюк. Київ: НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2020. С.9

Питання для опрацювання:

1. Поняття, ознаки та зміст адміністративного договору. Види адміністративних договорів.
2. Укладання адміністративних договорів. Підстави визнання адміністративного договору нікчемним.
3. Процесуальні договори у цивільному та господарському судочинстві. Мирова угода.
4. Договір у кримінально-правових відносинах: угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.
5. Медіаційна угода: поняття та особливості правового регулювання.

Завдання:

1. Підготувати бібліографічний опис наукових публікацій на тему: «Правове регулювання адміністративного договору».
2. Скласти термінологічний словник до теми.
3. Підібрати та проаналізувати судові рішення щодо укладення мирових угод у господарському судочинстві.
4. Підібрати та проаналізувати судову практику щодо укладення угод про примирення у кримінальному судочинстві.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть спільні і відмінні риси цивільного та адміністративного договорів.
2. Назвіть ознаки адміністративного договору.
3. Охарактеризуйте принципи укладення адміністративних договорів.
4. Назвіть види адміністративних договорів.
5. Що таке «мирова угода»?
6. Який процесуальний порядок затвердження мирової угоди?
7. Які правові наслідки укладення мирової угоди?
8. Назвіть різновиди договорів, передбачені КПК України.
9. Хто може виступати ініціатором до укладення угод у кримінальному процесі?
10. Розкрийте зміст угоди про примирення.
11. Розкрийте зміст угоди про визнання винуватості.
12. Що є предметом медіаційної угоди?
13. Які спори можуть бути врегульовані, шляхом медіації?

Рекомендована література

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 р. № 1798-XII. (дата оновлення: 03.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#top>
2. Кодекс адміністративного судочинства від 06 липня 2005 р. № 2747-IV. (дата оновлення: 20.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. (дата оновлення: 24.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (дата оновлення 10.06.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. (дата оновлення: 03.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

7. Аміністративне право України. Повний курс підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
8. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг ред. проф. В.А.Васильєвої; Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
9. Саєнко Г.В. Провадження на підставі угод у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2017. 244 с.
10. Узагальнення судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод: URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VRR00140> (дата доступу: 20.08.2023)
11. Куницький Є.В. Мирова угода як форма примирення сторін у цивільному процесі. Право і суспільство. 2020. № 3. С. 68-74. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/3_2020/12.pdf
12. Оновлення договірної регулювання приватноправових відносин в Україні: монографія /за заг. ред. А.Б.Гриняка, О.О.Кота, М.Д.Пленюк. Київ: НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2020. 488 с.
13. Повзик Є.В. Особливості судового розгляду кримінального провадження на основі угод про примирення. Л'ОГОС. ONLINE International scitntific e-joutnal. ; 16 (December 2020). URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.16.10.html> (дата доступу: 23.08.2023)
14. Турман Н.О. Угоди про примирення в кримінальному процесі: очікування та реалії. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. Серія ПРАВО. Випуск 61 том 2. С. 116-119. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/28-1.pdf>
15. Юраш І.І. Форма та зміст мирової угоди у цивільному процесі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2022. Серія ПРАВО. Випуск 69. С. 173-178. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/254621/251832>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua>
2. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України URL: <http://www.ccu.gov.ua/>
3. База даних судових рішень Європейського суду з прав людини URL: <http://hudoc.echr.coe.int>
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/>